

Zeldzame uilen in 2013

Door: Ronald van Harxen

Foto: Arno ten Hoeve

Foto: Leon Walraven

Foto: Leon Walraven

Foto: Hans Brinks (www.hansbrinks.nl)

Het jaar 2013 gaat volgens Dutch Birding de geschiedenis in als het jaar van de uilen ¹; alle op de Nederlandse lijst voorkomende uilen zijn het afgelopen jaar waargenomen. Behalve onze reguliere broedvogels Kerkuil, Bosuil, Steenuil, Ransuil, Velduil en Oehoe zijn dat de Ruigpootuil (incidentele broedvogel, Ottens & Jonker 2010) en de zeldzame dwaalgasten Dwergooruil (Ottens 2012) Sneeuwuil (Ottens 2011), Sperweruil en Dwerguil. Bij elkaar maar liefst 11 van de 13 in Europa voorkomende uilensoorten. Slechts de Oeraluil en de Laplandlanduil zijn nog nooit in Nederland waargenomen en de kans daarop lijkt gezien hun verspreidingsgebied en gedrag ook niet erg groot (Mebs & Scherzinger 2000). We zullen het met dit elftal moeten doen, voorwaar geen slechte score. Bij drie bijzondere dwaalgasten uit 2013 willen we kort stilstaan: de Sperweruil, Dwerguil en Sneeuwuil.

Sperweruil

Van de Sperweruil (*Surnia ulula*) betreft het de vierde waarneming in Nederland ². De eerste gedocumenteerde waarneming dateert uit 1920 en werd beschreven in De Levende Natuur (Wigman 1920): *“Den 5 oktober van dit jaar werd door een boer onder Geldersch-Veenendaal een opvallend tamme uil uit den perenboom geschoten [!], waar hij onvermoeid zat te roepen”*. Pas 75 jaar later, op 2 april 1995 werd door Hans van de Laar de tweede waarneming genoteerd (zie kader hiernaast), gevolgd door de derde op 1 oktober 2005 ontdekt door Jan Luc Holtkamp ².

De vierde waarneming werd door machinist Anne Reitsema ² op 12 november 2013 verricht vanuit een langzaam rijdende trein in de buurt van Zwolle. Deze vogel, die zich weinig van de deining rond hem leek aan te trekken, is sindsdien bespied door ettelijke duizenden kijkers, telescopen, zoomlenzen en ander optisch geweld. Op Waarneming.nl is het dier maar liefst 3.336 keer geregistreerd (stand 4-3-2014)². Er lijken dus maar weinig uilenliefhebbers te zijn die hem niet ‘gescoord’ hebben. De laatste zekere waarneming dateert overigens van 10-2-14.

Foto: Milan ten Hoeve

Foto: Leon Walraven

De tweede Sperweruil van Nederland

Paniek onder de vogels in de bosschages achter onze tuin. Kennelijk dreigt er gevaar. Is het een kat, is het een roofpiet? Het is in ieder geval zondag 2 april 1995, Brunssum.

Eerst denk ik een Sperwer te zien. In de kijker vallen echter de fijne bandering op de borst, de zwarte omranding van de witte gezichtssluier en de lange staart op. Geen twijfel: ik heb een Sperweruil (*Surnia ulula*) op bezoek! De tweede waarneming in Nederland van een levend exemplaar van deze soort. Hij kijkt rustig van zijn boomtak om zich heen, trekt zich niets aan van al het getier. Na een uur of 5 is hij weer verdwenen ...

Hans van de Laar*
Brunssum

* Bijzonder detail: Hans van de Laar is een broer van Joep van de Laar, redacteur van Uilen en enkele jaren bestuurslid van STONE.

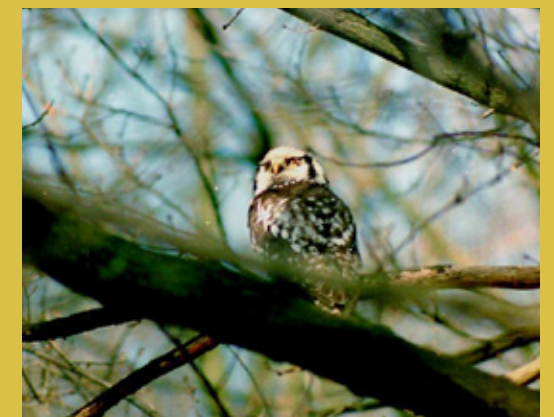

Foto: Leon Walraven

Dwerguil

De waarneming van de Dwerguil (*Glaucidium passerinum*) betreft de achtste van de soort in Nederland ³ sinds op 4 oktober 2002 het als eerste bij ons gesignaleerde exemplaar tegen een raam vloog in Sumarreheide in Friesland (in 2004 als zodanig gedetermineerd door Johan de Jong ⁴). Nummer 8 werd op 10 december 2013 in de buurt van Deventer bij toeval waargenomen door Mathijs Oosterhuis tijdens een zoektocht naar Kruisbekken ³. Ook deze vogel liet zich goed bekijken, maar wist toch beduidend minder waarnemingen te scoren (stand op 8-1-2014, 22.57 uur: 723) ³. De soort

is bezig met een opmars naar het westen, waarbij het niet ondenkbaar is dat op enig moment ook Nederland gekoloniseerd wordt. De meest dichtbij zijnde broedgebieden in Duitsland bevinden zich op slechts 15 kilometer van de Nederlands grens (Jonker & Fontijn 2011). Het is dan ook zeker de moeite waard in het voorjaar in het grensgebied met Duitsland in het voorkeursbiotoop van de soort (rijk gestructureerd naaldbos met volwassen bomen, open plekken, dichte aanplant van jonge bomen etc., König & Weick 2008)) alert te zijn op het voorkomen van deze kleinste Europese uil.

Foto: Arno ten Hoeve

Sneeuwuil

Het schaarse voorkomen van de Sneeuwuil (*Bubo scandiacus*) in Nederland is uitvoerig gedocumenteerd door Ottens (2011), maar 2013 en het begin van 2014 voegen daar bijzondere waarnemingen aan toe. De afgelopen maanden zijn Sneeuwuielen gezien op Texel, Vlieland en Terschelling, op verschillende plaatsen in de polders ten noorden en noordwesten van Purmerend en zelfs in Amsterdam Oud-West⁵. In totaal zou het om 5 verschillende dieren gaan. Op verschillende plekken^{6,7} is gesuggereerd dat tenminste een deel van de uilen meegelift zou zijn met een containerschip dat op 7 december vanuit New York richting Europa vertrok. Passagier aan boord van de MSC Monterey, de Groninger Frans van der Esch, vertelde aan diverse media het verhaal hoe ter hoogte van Newfoundland 9 uitgeputte Sneeuwuielen op het schip neerstreken. Aangekomen in Zeeland, verlieten de laatste 2 vogels het schip. Mogelijk dat deze later in het noorden van het land neerstreken. Feit is dat er volgens eBird.org (de Amerikaanse tegenhanger van waarneming.nl) deze winter in het westen van Canada en de Verenigde Staten een ongekende invasie plaats heeft gevonden van Sneeuwuielen uit arctisch Canada⁸.

Er is zelfs een melding uit Jacksonville in het noorden van Florida! Op Kennedy International Airport bij New York hebben in twee weken tijd 5 aanvaringen met vliegtuigen plaatsgevonden en zijn 3 uilen afgeschoten, reden om met een vang- en herlocatieprogramma te starten⁹. De reden voor deze massale influxen is meestal gelegen in een combinatie van het instorten van de lemmingpopulatie in de traditionele overwinteringsgebieden en barre weersomstandigheden aldaar (Potapov & Sail 2012).

In Pennsylvania in de V.S. is deze winter een zenderproject gestart (Project SNOWstorm) met onder andere de bedoeling meer te weten te komen over de omzwervingen van de aldaar overwinterende Sneeuwuielen. Onlangs werd de 14e Sneeuwuil van een zender voorzien. Sommige van de gezenderde uilen legden afstanden af van 150 kilometer met nachtelijke uitstapjes ver boven open water met het kennelijke doel watervogels te verschalken. Andere verplaatsten zich nauwelijks meer dan een mijl vanaf het punt waar ze gezenderd werden (mededeling Scott Weidensaul, Schuylkill Haven (PA) via RingersNet, Norman Deans van Swelm).

Foto: Remco Been (www.remcobeen-natuurfotografie.nl)

Foto: Hans Brinks (www.hansbrinks.nl)

Literatuur

- Jonker M. & Fontijn J-W. 2011. Waarnemingen van Dwerguilen in Nederland: is de soort aan een opmars bezig? Uilen 2: 44-47.
- König C. & Weick F. 2008. Owls of the word. Second edition. Christopher Helm, London.
- Mebs T. & Scherzinger W. 2000. Die Eulen Europas. Franckh-Kosmos Verlags-GmbH & Co., Stuttgart.
- Ottens G. 2011. Sneeuwuielen in Nederland: arctische verschijningen in de polder. Uilen 2: 66-71.

- Ottens G. 2012. Voorkomen van Dwergooruilen in Nederland en overig Noordwest-Europa. Uilen 3: 34-41.
- Ottens G. & Jonker M. 2010. Ruigpootuilen in Drenthe in 2008-2010: terug van weggeweest? Uilen 1: 80-89.
- Potapov E. & Sale R. 2012. The Snowy Owl. T & AD Poyser, London.
- Wigman A.B. 1920. Een voor ons land nieuwe vogelsoort (Surnia ulula L. - de Sperwer-uil). De Levende Natuur 25(8).

¹ www.dutchbirding.nl

² www.dutchavifauna.nl/species/sperweruil

³ www.dutchavifauna.nl/species/dwerguil

⁴ www.kerkuil.com

⁵ www.waarneming.nl/sneeuwuil

⁶ staatsbosbeheervlieland.wordpress.com

⁷ www.vogelbescherming.nl/actueel/nieuws/nieuwsbericht/q/ne_id/1344

⁸ ebird.org/content/ebird/news/gotsnowies2013/

⁹ nytimes.com/2013/12/10/nyregion/snowy-owls-to-be-trapped-instead-of-shot-at-new-york-area-airports.html?_r=0